

თამარ ანთია

Tamar Antia

აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Kutaisi Akaki Tsereteli State University

Faculty of Human Sciences

რომაული სათნოების პოეტიკა პიერ კორნელის ტრაგედია „ცინას“ მიხედვით

Poetics of *Roman Virtue* According to the Tragedy *Cinna* by Pierre Corneille

The word *la vertu* (*virtue*) appears in French texts and plays since the Middle Ages. Clergymen, philosophers and moralists believe that the quality of human ethics is measured by the quality of virtue. So, virtue can be considered one of the most important concepts of Western civilization and literature.

In the XVII century, the theme of virtue is relevant in French literature, in particular in French classical drama.

In *Roman tragedies* of French classicist dramatist Pierre Corneille, the poetics of virtue occupies an important place, which varies according to the context of the tragedies.

The article we present an analysis of the poetics of *Roman Virtue* according to the tragedy *Cinna* by Pierre Corneille.

Cinna ou la Clémence d'Auguste (*Cinna or the Clemency of Augustus*), the second tragedy from the cycle of Roman tragedies by Pierre Corneille draws our attention to the different nature of the virtues shown by its characters, which is closely related to the socio-political situation and worldview.

As in his first Roman tragedy – *Horace*, in *Cinna* P. Corneille again refers to the concept of virtue (*la vertu*) in both moral and political contexts.

Unlike Horace's *Roman virtue* (*la vertu romaine*), which is a masculine virtue, while female virtue is completely subservient to male virtue, in *Cinna* on the contrary, we find a different definition of virtue. The virtue of heroes of *Cinna* is determined by the feelings of love, revenge and clemency.

If in *Horace Roman virtue* is associated with patriotism, then in *Cinna Roman virtue* includes all the ideas and aspirations of its heroes that determine their actions.

In *Cinna* men's virtue depends on the virtue of women. The actions of Cinna and Augustus are determined by the virtues of two strong women – Émilie and Livie.

Augustus's virtue – clemency, is the merit of his wife Livie, because the idea of clemency belongs to her.

For Cinna's sweetheart– Émilie virtue is associated with revenge. The virtue of emperor's wife – Livie, is expressed in her intelligence and wise advice, which is based on the main defining concept of virtue– caution. It is true that women's virtues do not appear in the foreground in *Cinna*, however, their virtues have an important function in tragedy. The virtues and actions of the female characters of *Cinna* differ from the actions and virtues the female ones of *Horace*.

In *Cinna*, women do not obey masculine virtues. Both Émilie and Livie react to the men's actions. Émilie's reaction is intense and spontaneous, Livie's – is moderate and reasonable, but in the end both are influenced by the virtues of the men – Cinna and Augustus.

Virtue has both a dramatic and a structural function in tragedy. In addition being a moral example for the audience of the theater, virtue plays a special role in the development of the plot in the French classical drama of the XVII century, Because the virtue of the characters in the play determines both the development of the plot of the play and the final act.

The virtues that were considered masculine virtues in antiquity are characteristic of the female characters of *Cinna*. In antiquity, clemency was not a characteristic virtue of women, but of men who ruled the State.

According to *Cinna*, the source of Emperor Augustus's virtue is a woman – his wife – Livie. Émilie and Livie express feminine virtues in *Cinna*. Émilie and Livia are not only virtuous characters in the tragedy, but they control and subjugate the virtues of men according to their desires. Unlike *Horace*, in

Cinna men obey women's virtues and fulfill women's wishes or advice. The virtue of Augustus, which is the merit of Livie, causes the admiration of his subjects, which increases loyalty and respect for the monarch.

It is worth noting that for Corneille's heroes, true virtue does not exist without sacrifice. In "Horace" Horace and Curiace sacrifice family and love relationships for the State interests. In *Cinna*, Émilie sacrifices her virtue (desire for revenge) to Augustus' highest virtue (clemency). And *Cinna* sacrifices her virtue (patriotic obligation) for Émilie's love.

In *Cinna*, the paradigm of the poetics of virtue is created by three main concepts: 1. revenge – la vengeance, 2. Obedience to the wishes of the lover – Obéissance aux souhaits de l'amant and 3. clemency – la clémence.

The full title of the tragedy, *Cinna ou la Clémence d'Auguste – Cinna, or the clemency of Augustus* indicates that the highest virtue is the clemency of Augustus.

საკვანძო სიტყვები: პიერ კორნელი, ცინა, რომაული სათნოება, ფრანგული კლასიციზტური ტრაგედია, წყალობა, ემილია, ლივია

Key words: Pierre Corneille, *Cinna*, Roman Virtue, French classical drama, clemency, Émilie, Livie

ფრანგულ ტექსტებსა და თეატრალურ პიესებში სიტყვა „*la vertu*“ („სათნოება“) შუა საუკუნეებიდან გვხვდება. სასულიერო პირები, ფილოსოფოსები და მორალისტები მიიჩნევენ, რომ სათნოების ხარისხით განიზომება ადამიანური ეთიკის ხარისხი.

ასე რომ, „სათნოება“ შეიძლება ჩაითვალოს დასავლური ცივილიზაციისა და ლიტერატურის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან კონცეფციად.

„სათნოების“ განმარტებისას გასათვალისწინებელია რამდენიმე ფაქტორი: ადგილი, ანუ არეალი, სადაც სიტყვა „სათნოება“ („*la vertu*“) გავრცელებული, ეპოქის ზნე-ჩვეულებანი, მწერლის ფილოსოფიური შეხედულებები და სქესი.

„სათნოების“ ცნების ორბუნებოვნების საფუძველი ანტიკურ ხანაში უნდა ვეძიოთ. ფილოსოფოსები – არისტოტელე და სოკრატე მიიჩნევდნენ, რომ ქალს შეიძლება იგივე სათნოებები ახასიათებდეს, რაც მამაკაცს. იმავე მოსაზრებებს ვხვდებით სტოიციზმის ფილოსოფიური სკოლის წარმომადგენლებთან. შუა საუკუნეებიდან მოყოლებული ეს შეხედულება განსაკუთრებით XVII საუკუნეში გავრცელდა, როცა შეიქმნა თეორიები ქალთა სათნოებების გათანაბრების შესახებ მამაკაცთა სათნოებებთან. საზოგადოებაში ქალის სტატუსს სათნოებასთან დაკავშირებით ტიმოთი ჯ. რეისი შემდეგნაირად განმარტავს:

საყოველთაოდ ცნობილია ქალებისადმი დამოკიდებულება იუდეურ-ქრისტიანულ ტრადიციაში. ქალი პასუხისმგებელი იყო კაცობრიობის დაცემაზე. (...) შესაბამისად ქალის სათნოებები განისაზღვრებოდა პასიურობით, მოკრძალებით, უბიწოებით, ზომიერებით, დუმილითა და მორჩილებით [...]. (Reiss, 1987, p. 43-41).

ანტუან ფიურეტიერის ლექსიკონის მიხედვით (გამოქვეყნდა 1690 წელს), სათნოება განისაზღვრება, როგორც სულისა და სხეულის სიძლიერე.

ა. ფიურეტიერი სიტყვებს – „*vertueux*“, „*vertueuse*“ („სათნო“) განსაზღვრავს როგორც „*ძალას*“ და „*ენერგიას*“ („*la force et la vigueur*“). ა. ფიურეტიერის განმარტებით სათნო ქალი ან მამაკაცი არის ის, ვინც ძლიერი და ენერგიულია (Furetière, 1690, p. 3 59, IV). მაილს მაკდონელის აზრით კი ძველ რომში „*რომაული სათნოება*“ რომის სიდიადესთან ასოცირდებოდა და უმთავრეს ასპექტს წარმოადგენდა ანტიკური რომის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში (McDonnell, 2006, p. 2).

XVII საუკუნეში, ფრანგულ ლიტერატურაში, კერძოდ ფრანგულ კლასიციზტურ ტრაგედიაში სათნოების თემა კვლავ აქტუალურია. ფრანგი კლასიციზტი დრამატურგის – პიერ კორნელის „*რომაულ ტრაგედიებში*“ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სათნოების პოეტიკას, რომელიც განსხვავდება ტრაგედიათა კონტექსტის მიხედვით. წინამდებარე სტატიაში წარმოვადგენთ სათნოების პოეტიკის ანალიზს პ. კორნელის ერთერთი ტრაგედიის – „*ცინას*“ მიხედვით.

„*ცინა ანუ ავგუსტუსის გულმოწყალება*“ („*Cinna ou la Clémence d'Auguste*“, 1641) რიგით მეორე ტრაგედია გახლავთ პიერ კორნელის

„რომაული ტრაგედიების“ ციკლიდან, რომელიც ჩვენს ყურადღებას იპყრობს მისი პერსონაჟების მიერ „სათნოების“ არაერთგვაროვანი გამოვლინებით, რაც მჭიდროდ უკავშირდება ეპოქის სოციალურ-პოლიტიკურ ვითარებას და მსოფლმხედველობას.

„ცინაში“, ისევე, როგორც თავის პირველ რომაულ ტრაგედიაში „ჰორაციუსი“, პ. კორნელი კვლავ მიმართავს „სათნოების“ (*la vertu*) კონცეფციას როგორც მორალურ, ასევე პოლიტიკურ კონტექსტში. განსხვავებით „ჰორაციუსის“ „რომაული სათნოებისა“ (*„la vertu romaine“*), რომელიც მამაკაცური სათნოებაა, ხოლო ქალთა სათნოება სავსებით ემორჩილება მამაკაცთა სათნოებას, „ცინაში“, პირიქით, სათნოების განსხვავებულ გააზრებას ვხვდებით. „ცინას“ მოქმედ გმირთა სათნოებას სიყვარულის, შურისძიებისა და გულმოწყალების გრძნობები განაპირობებენ. მამაკაცთა სათნოება „ცინაში“ ქალთა სათნოებაზეა დამოკიდებული. ცინას და ავგუსტუსის ქმედებებს ორი ძლიერი ქალის – ემილიასა და ლივიას სათნოება განსაზღვრავს. ავგუსტუსის სათნოება – გულმოწყალება – მისი მეუღლის, ლივიას დამსახურებაა, რადგან მოწყალების იდეა უშუალოდ ლივიას ეკუთვნის. ემილიასათვის – ცინას შეყვარებულისათვის – სათნოება შურისძიებასთან ასოცირდება. იმპერატორის ცოლის – ლივიას – სათნოება კი გამოიხატება მის გონიერებასა და გონივრულ რჩევაში, რომელიც სათნოების ძირითად განმსაზღვრელ ცნებას, სიფრთხილეს ემყარება. მართალია, ქალთა სათნოებები „ცინაში“ წინა პლანზე არ წარმოჩინდებიან, თუმცა ტრაგედიაში ქალთა სათნოებას მნიშვნელოვანი ფუნქცია აქვს.

აღსანიშნავია, რომ „ცინაში“ კორნელმა წარმოგვიდგინა მამაკაცები, რომელთა სათნოება სათავეს საყვარელ ქალთა სათნოებიდან იღებს. განსხვავებით „ჰორაციუსისაგან“, სადაც სათნოება მჭიდროდ უკავშირდება პატრიოტულ მოვალეობას, „ცინაში“ სათნოება სოციალურ-კულტურულ კონტექსტთანაა დაკავშირებული.

თუ „ჰორაციუსში“ „რომაული სათნოება“ პატრიოტიზმს უკავშირდება, „ცინას“ მიხედვით „რომაული სათნოება“ მოიცავს მის მოქმედ პირთა ყველა იდეასა და მისწრაფებას, რაც მათ ყველა ქმედებას განაპირობებს.

„ჰორაციუსის“ გმირულ-პატრიოტული სათნოების საპირისპიროდ „ცინაში“ აღწერილია სათნოება, რომელიც უმთავრესად ქალებს

ახასიათებთ. ქალები თავიანთი სათნოებით გავლენას ახდენენ მამაკაცებზე და, შესაბამისად, ქალთა სათნოება მამაკაცთა სათნოების საფუძველი ხდება.

„ცინაში“ სათნოებას განსაზღვრავს ტრაგედიის გმირთა სტოიკური შეხედულება სიკეთისა და ბოროტების („le bien et le mal“) შესახებ. „ჰორაციუსში“ სათნოება მთელი თავისი სიმკაცრითაა წარმოდგენილი და სამშობლოსადმი ვალდებულების უპირობო აღსრულებითაა გამართლებული. მართალია, საბინა და კამილა აღიარებენ ჰორაციუსის სათნოების სიმკაცრესა და სისასტიკეს, მაგრამ ისინი თავიანთ სათნოებაზე არ საუბრობენ. ემილია კი, პირიქით, თავის ქმედებებს, ცინას ქმედებების მსგავსად, სათნოებად მიიჩნევს. იმპერატორი ავგუსტუსი მისთვის მხოლოდ ტირან მმართველს წარმოადგენს.

ტრაგედია „ცინა“ იწყება ემილიას დიალოგით, რომელიც იმპერატორ ავგუსტუსის მიმართ სიძულვილითა და შურისძიების დაუცხრომელი წყურვილითაა სავსე:

Impatients désirs d'une illustre vengeance

Dont la mort de mon père a formé la naissance,

Enfants impétueux de mon ressentiment

Que ma douleur séduite embrasse aveuglément. (v.1-4)

*ბრწყინვალე შურისძიების მოუთმენელი სურვილი,
რომელიც მამაჩემის სიკვდილის შემდეგ დაიბადა.*

ჩემი მწუხარების მრისხანე შვილი,

ამ ტკივილმა მომიცვა და ბრმად შემიპყრო.

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ თქმული სიტყვები სათნოების განმარტებას სავსებით ეწინააღმდეგება, სინამდვილეში ემილიას შურისძიება მოიცავს სხვა სათნოებებს, რომლებიც სიმამაცის ძირითად ღირსებას ექვემდებარებიან. „რომაული სათნოების“ პოეტიკის ანალიზი „ჰორაციუსის“ მიხედვით გვიჩვენებს, რომ ჰორაციუსის სათნოებას ამართლებს მისი გმირული თავგანწირვა სამშობლოსადმი. თუკი ჰორაციუსის სათნოება პატრიოტული მოვალეობითაა გამართლებული, ემილიას სათნოებას, რაც იმპერატორ ავგუსტუსის მოკვლის სურვილით გამოიხატება, მამის წინაშე შვილის მოვალეობის

აღსრულება ამართლებს. ემილია იმპერატორის ხელისუფლების წინააღმდეგ გამოდის. მას შურისძიება სურს, მიუხედავად იმ სიკეთისა, რომელიც მან იმპერატორისაგან მიიღო. ემილიას ვერავინ გადაათქმევინებს შურისძიებას. განსხვავებით საბინასა და კამილასაგან, რომელთაც მამაკაცები მხარს არ უჭერენ, როგორი გონივრულიც უნდა იყოს მათი სურვილები, ემილია ცინას მხარდაჭერას ყოველთვის გრძნობს. ემილიას გაცნობიერებული აქვს შურისძიების რისკი, მაგრამ მისი აზრით შურისძიება მართებულია. ემილია სამართლიანობასთან ერთად დიდებას ეძებს და ამისთვის სათნოებად შურისძიების გზას ირჩევს:

*Plus le péril est grand, plus doux en est le fruit ;
La vertu nous y jette, et la gloire le suit.* (v.131-132)

რაც უფრო დიდია საფრთხე, მით უფრო ტკბილია მისი ნაყოფი.
იქამდე სათნოებას მივყავართ და მას დიდება მოჰყვება.

როგორც ზემოთმოყვანილი სიტყვებიდან ჩანს, ემილიას აზრით, მის მოქმედებებს სათნოება განაპირობებს. ემილია ცინას მიანდობს შეთქმულებისთვის შურისძიების სათნოებით სავსე მეომრების არჩევას, თავის პირად ინტერესებს უთანაბრებს რომაელთა ინტერესებს და მათ შორის პარალელებს ავლებს:

*Je l'avais bien prévu, que, pour un tel ouvrage,
Cinna saurait choisir des hommes de courage,
Et ne remettrait pas en de mauvaises mains
L'intérêt d'Émilie et celui des Romains.* (v.153-156)

მე წინასწარ გავითვალისწინე, რომ ცინამ იცის ამ საქმისთვის
თუ როგორ აირჩიოს გამბედავი მამაკაცები.
და ემილიასა და რომაელთა ინტერესს
უვარგისებს ხელთ არ ჩაუგდება.

თავის თვალსაზრისს სათნოების შესახებ ემილია კიდევ უფრო განამტკიცებს III მოქმედების IV სცენაში, როდესაც ცინას სიტყვებს – *Vous faites des vertus au gré de votre haine* (v. 977). თქვენს სათნოებებს თქვენი სიძულვილი ქმნის, იგი პასუხობს – *Je me fais des vertus dignes*

d'une Romaine (v. 978). – მე განვასახიერებ რომაელი ქალის ღირსეულ სათნოებებს.

ემილია მიიჩნევს, რომ რომაელი ქალის ღირსეულ სათნოებებს განასახიერებს, მაშინ, როცა მისი სიძულვილი ქმნის ამ სათნოებას. „ჰორაციუსისგან“ განსხვავებით, სადაც მამაკაცები განსაზღვრავენ სათნოებას და გმირული ქმედებით მოიხვეჭენ მას, „ცინაში“ კორნელი ემილიას ანიჭებს სათნოების განსაზღვრისა და ღირსეულ სათნოებათა აღსრულების ძალაუფლებას. IV მოქმედების V სცენაში ემილია იყენებს სიტყვა „სათნოებას“ გმირულ-პატრიოტული მნიშვნელობით, როცა მიმართავს მაქსიმეს, რომელმაც ქალს სიყვარული გამოუცხადა:

Tu m'oses aimer, et tu n'oses mourir!
(...) *Fais que je porte envie à ta vertu parfaite*
Ne te pouvant aimer, fais que je te regrette ;
Montre d'un vrai Romain la dernière vigueur,
Et mérite mes pleurs au défaut de mon cœur. (v. 1352-1360)

„შენ ბედავ გიყვარდე, და ვერ ბედავ სიკვდილს!
(...) ისე მოიქეცი, რომ შემშურდეს შენი სრულყოფილი სათნოება.
არ შემიძლია მიყვარდე, მაგრამ მოიქეცი ისე, რომ დამენანო,
გამოავლინე ჭეშმარიტი რომაელის ძლიერება და დაიმსახურო
ჩემი ცრემლები,
თუმც ჩემი გული ვერ შეგიყვარებს.

ემილია ცინას ერთგულია. ამგვარად, მის სათნოებებს ასევე ერთგულება და გრძნობის სიწმინდე წარმოადგენენ, რაც ტიპური ქალური სათნოებებია. IV მოქმედების V სცენა საინტერესოა იმიტომ, რომ აქ ხდება ქალის ძლიერების აღიარება. თუკი „ჰორაციუსში“ ქალთა ცრემლები და წუხილი გმირთა გულებზეც კი ამაჩუყებლად მოქმედებს და ჰორაციუსი მამას, მოხუც ჰორაციუსს, სთხოვს სახლში ჩაკეტოს ქალები, რათა მათმა მოთქმა-ვედრებამ ბრძოლის მიმდინარეობას ხელი არ შეუშალოს და მეომრებს სათნოებისკენ მიმავალი გზიდან არ გადაახვევინოს, „ცინაში“ პირიქით, ემილია მოუწოდებს მამაკაცებს (მაქსიმესა და ცინას), რომ სათნოება ავგუსტუსის წინააღმდეგ ბრძოლაში გამოავლინონ.

ემილიას ჯანყი ხელისუფლების წინააღმდეგ მთელი ტრაგედიის განმავლობაში არ ცხრება. მას სურს ბოლო მოუღოს არა მხოლოდ თა-

ვისი მამის მკვლელს, არამედ ტირანის ბატონობასაც. ქალს ცინას ღირსების საფუძვლად მიაჩნია სათნოების აღსრულება შურისძიების გზით. ემილია მიჯნურს – ცინას ავალდებულებს აღასრულოს მოვალეობა, რასაც სატრფო უწესებს: *Je lui prescrist la loi que mon devoir m'impose.* (v.57) *მე მას ვუწესებ კანონს, რომელსაც ჩემი მოვალეობა მაკისრებს.* – ამბობს ქალი. სატრფოს ხელის მოსაპოვებლად ცინამ უნდა მოკლას ავგუსტუსი რომაული ინტერესების სახელით. ასე რომ, ემილია ცინას მოუწოდებს შურისძიების გზით სათნოების აღსრულებისაკენ.

ქალური სათნოებისა და სიბრძნის განსახიერებას „ცინაში“ იმპერატორის ცოლი ლივია წარმოადგენს. იგი პირველად პიესის ბოლოს IV მოქმედებაში, III სცენაში ჩნდება, მაშინ, როცა ავგუსტუსი მიდის მასთან, შეთქმულების შესახებ რომ აცნობოს. თუმცა ლივიას უკვე ეგვორბემ ყველაფერი უამბო. ქალს საკმარისი დრო ჰქონდა გონივრული გადაწყვეტილების მისაღებად.

Euphorbe m'a tout dit,

Seigneur, (...)

Mais écouteriez-vous les conseils d'une femme? (v.1196-1198)

ეგვორბემ ყველაფერი მითხრა, ბატონო,

(...) მაგრამ ქალის რჩევას ხომ არ მოისმენდით?

– მიმართავს იგი ავგუსტუსს. ზემოთმოყვანილ სიტყვებს ლივია თამამად და გაბედულად წარმოთქვამს, მიუხედავად იმისა, რომ მან იცის, სახელმწიფო საქმეებს მამაკაცები განაგებენ და ქალის რჩევას არავინ ელის.

აღსანიშნავია, რომ იმ პერიოდში, როდესაც „ცინა“ დაიწერა, საფრანგეთი ანა ავსტრიელის რეგენტობის ქვეშ იმყოფებოდა, რომელმაც ლუი XIII-ის გარდაცვალების შემდეგ კარდინალ მაზარინისთან ერთად სახელმწიფოს მმართველობა ჩაიბარა. ლივიას რჩევა ავგუსტუსის მიმართ დასტურია იმისა, რომ XVII საუკუნეში დიდგვაროვან ქალბატონებს შეეძლოთ თავიანთი შეხედულებები გამოეთქვათ სახელმწიფო საკითხებთან დაკავშირებით.

„ცინას“ ქალ პერსონაჟებს სათნოების შესახებ სხვადასხვა შეხედულებები აქვთ.

ემილიას გადაჭარბებული სიძულვილი შოკისმომგვრელია, რადგან ის არა მარტო აშორებს ცინას სათნოების გზიდან, არამედ იმიტომ, რომ ეს სიძულვილი მისი კეთილისმყოფელი იმპერატორისკენაა მიმართული. ლივიას გონივრული რჩევა შეთქმულთა შეწყალების თაობაზე ქვეყნის ერთიანობის, სიმშვიდისა და ძლიერების საფუძველია.

ამგვარად, „ცინაში“ სათნოების პოეტიკის ანალიზისას აუცილებელი მთავარი ელემენტი არის ქალური სათნოება. ცინა ემორჩილება მოვალეობას, რომელსაც ემილია უწესებს, ხოლო ავგუსტუსი მიიღებს ქალის, ლივიას რჩევას და ცინას და დანარჩენ შეთქმულებს შეიწყალებს. თავიდან ავგუსტუსს არ უნდა ლივიას რჩევას დათანხმდეს, რადგან ვერ დაუძლევია ზიზღი შეთქმულთა მიმართ, რომლებმაც არად ჩააგდეს იმპერატორის მიერ გაღებული მსხვერპლი რომისადმი. ლივია არ ამართლებს ავგუსტუსის ზიზღს და მას ეუბნება რომ:

*Seigneur, vous emporter à cette extrémité
C'est plutôt désespoir que générosité. (v.1239-1240)*
მეფეო, ამგვარ უკიდურესობას, (ზიზღს)
თქვენ სასოწარკვეთილებამდე უფრო მიჰყავხართ,
ვიდრე კეთილშობილებამდე.

ავგუსტუსს შეთქმულთა შეწყალება არა სათნოებად, არამედ სისუსტედ მიაჩნია:

*Régner et caresser une main si traîtresse,
Au lieu de sa vertu, c'est montrer sa faiblesse. (v.1241-1242)*
იმეფო და მოეფერო მოღალატის ხელს,
იმის ნაცვლად, რომ მისგან სათნოებას ელი,
ეს სისუსტის გამოვლინებაა.

მიუხედავად ავგუსტუსის მრისხანებისა, ლივია ქმარს დაჟინებით უმტკიცებს მოწყალების განსაკუთრებულ მნიშვნელობას და არწმუნებს, რომ გულმოწყალება მეფეთათვის ყველაზე ღირსეული სათნოებაა:

*C'est régner sur vous-même, et, par un noble choix,
Pratiquer la vertu la plus digne des rois. (v.1243-1244)*

ეს არის საკუთარ თავზე მეფობა და, კეთილშობილური არჩევანი, მეფეთათვის ყველაზე ღირსეული სათნოება.

სათნოების ზემოხსენებული კონცეფცია, რომელსაც ლივია ავგუსტუსს სთავაზობს, პასუხობს თვითკონტროლის საკუთარი სურვილების მართვის იდეას. ავგუსტუსი გადაწყვეტილების მიღებას ცხელ გულზე აპირებს, ლივია კი ქმარს ურჩევს, გრძნობებს არ აჰყვეს და გონივრულად იმოქმედოს. ავგუსტუსს თავდაპირველად არ სურს მიიღოს თანამეცხედრის რჩევა, იგი ფიქრობს, რომ ლივია განდიდების ამბიციითაა შეპყრობილი: *C'est l'amour des grandeurs qui vous rend importune.* (v.1261) *ეს დიდების სიყვარულია, რაც თქვენს მოსაზრებას მიუღებელს ხდის*, – ეუბნება ავგუსტუსი ლივიას. საბოლოოდ, კეთილგონიერი ლივია ქმარს დაიყოლიებს, შეიწყალოს შეთქმულნი.

ამგვარად, ავგუსტუსის სათნოება ქალის, ამ შემთხვევაში მეუღლის, გონიერი რჩევის გათვალისწინებასა და მიღებაზე დამოკიდებული.

იმპერატორი ავგუსტუსი ტრაგედიაში II მოქმედების I პირველ სცენაში ჩნდება, მაშინ, როდესაც იგი ცინასა და მაქსიმეს სათათბიროდ მიიწვევს სასახლეში. სათათბიროდ წვეულნი დარწმუნებულნი არიან იმაში, რომ ავგუსტუსმა იცის შეთქმულების შესახებ, მაგრამ მალე ნათელი ხდება, რომ იმპერატორისთვის ჯერ არაფერია ცნობილი. ავგუსტუსი, რომელსაც ხელისუფლების დათმობა აქვს განზრახული, ცინასა და მაქსიმეს მათი აზრის გაზიარებას სთხოვს სახელმწიფო მმართველობასთან დაკავშირებით. მაქსიმე გულწრფელად მოახსენებს თავის აზრს იმპერატორს, ცინა, მიუხედავად იმისა, რომ შურისძიებაზე ფიქრობს, რათა ემილიას ასიამოვნოს, ავგუსტუსს მოუწოდებს იმპერიის შენარჩუნებისაკენ. იმპერატორი ძალიან მალე შეიტყობს შეთქმულების შესახებ და დილემის წინაშე აღმოჩნდება. მან უნდა გადაწყვიტოს, დათმოს თუ არა სახელმწიფოს მმართველობა. აღსანიშნავია, რომ იმპერატორი იმედგაცრუებულია, რაც განაზღვრავს მისი სათნოების ხარისხს, ამ სიტყვის სტოიციკური გაგებით. პიერ კორნელი იმპერატორს წარმოაჩენს იმ ადამიანად, რომელიც ზრუნავს როგორც სხვების კეთილდღეობაზე, ასევე მისი ქმედებების სამართლიანობაზე. ავგუსტუსი ცინას იმასაც კი უხსნის, რომ ემილიას მამისადმი შეუბრალებელი მოპყრობა განაპირობებული იყო ვალ-

დებულებით ქვეყნის წინაშე, რადგან რომი განსაცდელში იმყოფებოდა და იმპერატორისგან შესაბამის ქმედებას მოითხოვდა, მიუხედავად ამ ყველაფრისა, ავგუსტუსის სათნოება ემილიას მიმართ უხვი და მოწყალეა.

ძალაუფლების სათავეში მყოფი ავგუსტუსის სათნოებას გადამწყვეტი როლი აკისრია. ავგუსტუსის სათნოების შედეგს განსაზღვრავს მოწყალეობა, რაც მან შეთქმულთა მიმართ გამოიჩინა. თუმცა თავდაპირველად, როცა შეთქმულების შესახებ შეიტყობს, მისი მოწყალეობა მრისხანებით იცვლება. ოცი წლის მმართველობის პერიოდში მან უკვე იცის, თუ რა სათნოებები უნდა ჰქონდეს მმართველს და ამიტომ თავიდან ის ლივიას რჩევას უგულვებელყოფს:

*Depuis vingt ans je règne, et j'en sais les vertus ;
Je sais leur divers ordre, et de quelle nature. (v.1248-1249)*
ოცი წელია მმართველი ვარ და ვიცნობ მეფეთა სათნოებებს,
ვიცნობ მათ განსხვავებულ წესსა და ბუნებას.

რაც შეეხება ლივიას, იგი ქალია და არ ხელეწიფება სახელმწიფოს მართვა. ავგუსტუსის აზრით, სახელმწიფო დანაშაულის პატიება სისუსტის ნიშანია. V მოქმედებაში იმპერატორი წარმოთქვამს ტირადას და ცინასგან მოითხოვს იმ სათნოებათა ჩამოთვლას, რომელთა გამოც ის იმპერატორის მოწონებას უნდა იმსახურებდეს და აღნიშნავს, იმას, რომ ცინა სახელს და დიდებას იმპერატორს უნდა უმადლოდეს:

*Conte-moi tes vertus, tes glorieux travaux,
Les rares qualités par où tu m'as dû plaire,
Et tout ce qui t'élève au-dessus du vulgaire.
Ma faveur fait ta gloire, et ton pouvoir en vient;
Elle seule t'élève... (v.1525-1528)*
მიაბზე შენს სათნოებათა, შენს დიდებულ საქმეთა შესახებ,
იმ იშვიათ თვისებებათა შესახებ, რის გამოც უნდა მომწონდე.
მიაბზე იმ ყველაფერის შესახებ, რაც სხვა ადამიანთაგან
განგასხვავებს.
დიდებას ჩემს წყალობას უნდა უმადლოდე,
შენი ძალა აქედან მოდის, მხოლოდ ის აგამაღლებს...

ამგვარად, ავგუსტუსი ის ადამიანია, რომლის სათნოების წყალობით ცინამ სახელი მოიხვეჭა. როგორც ვხედავთ, ცინას სათნოება არის მუხანათობა, რომელსაც ავგუსტუსი ამხელს. იმპერატორი ხაზგასმით აღნიშნავს ცინას ცრუ სათნოებას, რომელიც მარტოოდენ საყვარელი ქალის მსახურებასა და მისი სიყვარულის მოიპოვებისათვის მისწრაფებაში გამოიხატება. ავგუსტუსის მიერ ცინასა და შეთქმულთა შეწყალება კი სათნოების უმაღლესი გამოვლინებაა, რომელსაც, ერთი მხრივ, აქვს მოულოდნელი დრამატული ეფექტი, მეორე მხრივ კი, იგი მორალურ-ფილოსოფიური მნიშვნელობის ქმედებაა, რაც იწვევს სასარგებლო შედეგებს სახელმწიფოსთვის. ავგუსტუსის დიდსულოვნების გამოვლინება, მას შემდეგ, რაც მან უარყო ლივიას აზრი მოწყალების შესახებ, სათნოების ეთიკის ახლებური გაგებაა: კერძოდ, კორნელი გვიჩვენებს, რომ ქალსაც შეუძლია მამაკაცს შესთავაზოს ღირებული და ყურადსაღები აზრი, რაც სახელმწიფოს სიკეთეს მოუტანს.

კლასიციზმის ესთეტიკა და პოეტიკა, რომელიც გონების უპირატესობას აღიარებს, „ცინაში“ იმპერატორ ავგუსტუსის გულმოწყალებაში ჰპოვებს გამოვლინებას, რაც სახელმწიფოს მმართველის მხრიდან გონივრული ქმედებაა. ავგუსტუსის სათნოება გონივრული სათნოებაა, რომლისგანაც მაგალითის აღება სახელმწიფოს ყველა მოქალაქეს, ყველა წარმომადგენელს შეუძლია. ავგუსტუსი მიმართავს ემილიას, რომ მაგალითი მისგან აიღოს და სიბრაზე დაიცხროს:

Apprends sur mon exemple à vaincre ta colère (v. 1713) ჩემი მაგალითით ისწავლე შენი სიბრაზის დაძლევა – ამ შემთხვევაში მამაკაცი მოუწოდებს ქალს, იყოს მასავით სათნო და მრისხანებას სძლიოს.

სტოიციკური სათნოება მწვერვალს აღწევს „ცინას“ V მოქმედებაში, სადაც იმპერატორი ავგუსტუსი გონივრულად მოქმედებს. იგი შეიწყალებს შეთქმულებს, დააქორწინებს ცინას და ემილიას და მათ მზრუნველ მამასავით ეპყრობა. სერჟ დუბროვსკი ავგუსტუსის სათნოებას შემდეგნაირად განმარტავს:

ავგუსტუსის, ქველმოქმედება და დიდსულოვნების თანამედროვე გაგება გულმოწყალებად როდი ჩაითვლება, იგი, XVII საუკუნის გაგებით, თავისი არისტოკრატიული სიამაყის გამო ხდება გულმოწყალე მმართველი, რაც მის თანამედროვეთა შორის ნამდვილ დიდსულოვნებას წარმოადგენს, რითაც იმპერატორი როგორც

საკუთარ თავს, ასევე სხვებსაც უმტკიცებს თავის განსაკუთრებულობას და უპირატესობას (Doubrovsky, 1963, p. 214).

ცინას სათნოება განსხვავებულია ჰორაციუსის „რომაული სათნოებისგან“. ცინასთვის, ქალის, ამ შემთხვევაში სატრფოს სურვილი აღემატება სახელმწიფო ვალდებულებას. ცინას რომაელის ვალდებულებასა და „რომაული სათნოების“ აღსრულებაში ხელს უშლის სიყვარული. იგი ეუბნება მაქსიმეს, რომ მართალია, ემილიას შურისძიება არაჰუმანურია, მაგრამ თუ ქალის სურვილს არ დაემორჩილება, საყვარელ ქალს დაკარგავს:

Émilie et César, l'un et l'autre me gêne :

L'un me semble trop bon, l'autre trop inhumaine. (v. 797-798)

ემილიასა და კეისარზეც, ორივეზე ვწუხვარ,

ერთი ძალიან კეთილი მეჩვენება, მეორე კი-ძალიან არაჰუმანური.

ამგვარად, კორნელის გმირი დილემის წინაშე აღმოჩნდება. მან არჩევანი უნდა გააკეთოს ორ ქმედებას შორის, რომელთაგან ერთ-ერთი მის მორალურ ღირსებას (უღალატოს კეთილისმყოფელ იმპერატორს) აშკარად ეწინააღმდეგება. ცინა ემილიას შურისძიებას არაჰუმანურად მიიჩნევს, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქალი მოკლებულია სათნოებას, რადგან მას არ შეუძლია აპატიოს მამის მკვლელს. რაც შეეხება მაქსიმეს, ავგუსტუსის წინაშე იგი თავს უფრო სათნოდ და გონიერად წარმოაჩენს, ვიდრე ცინა. მას შემდეგ, რაც მაქსიმე შეიტყობს იმპერატორის სურვილს ძალაუფლების დატოვების შესახებ, მიესალმება მის გადაწყვეტილებას. იგი იმპერატორს ამხნევებს და ეუბნება, რომ როგორი სათნოებაც სჭირდება მმართველობას, იგივე სათნოებაა საჭირო მმართველობის დასათმობად. თუმცა, მაქსიმეს აზრით, ავგუსტუსს უფლება აქვს შეინარჩუნოს იმპერია, რომელსაც სათნოებით მართავდა და იგი აქამდე სწორედ ამ სათნოებით მოიყვანა:

Oui, j'accorde qu'Auguste a droit de conserver

L'empire où sa vertu l'a fait seule arriver. (v.443-444)

დიახ, ვეთანხმები, რომ ავგუსტუსს უფლება აქვს შეინარჩუნოს

იმპერია,

რომელსაც სათნოებით მართავს.

– წარმოთქვამს მაქსიმე, რომელიც მთელი პიესის მანძილზე ხასიათის ურყეობას და სტოიკურ სათნოებას ავლენს. მიუხედავად იმისა, რომ მასაც უყვარს ემილია, იგი უარყოფს მეგობრის დალატის იდეას, რომელისკენაც მას ევფორზე მოუწოდებს. მაქსიმეს ახასიათებს არისტოტელისეული სათნოება. იგი საკუთარ ვნებებს თრგუნავს. განსხვავებით ცინასა და ემილიასაგან, მაქსიმე, ლივიას მსგავსად, გონების კარნახით მოქმედებს.

„ცინას“ ქალ პერსონაჟთა სათნოება და ქმედებები განსხვავდება „ჰორაციუსის“ ქალ პერსონაჟთა ქმედებათა და სათნოებათაგან. „ცინაში“ ქალები არ ემორჩილებიან მამაკაცურ სათნოებებს. ემილიაც და ლივიაც რეაგირებენ მამაკაცთა ქმედებებზე. ემილიას რეაქცია მძაფრი და სპონტანურია, ლივიასი – ზომიერი და გონივრული, თუმცა, საბოლოოდ, ორივენი გავლენას ახდენენ მამაკაცთა – ცინასა და ავგუსტუსის – სათნოებებზე. პ. კორნელი „ცინაში“ ქალთა სათნოებას ანიჭებს ძალაუფლებას. ტრაგედიაში სათნოებას როგორც დრამატული, ასევე სტრუქტურული ფუნქცია აქვს. გარდა იმისა, რომ სათნოება თეატრის მაყურებელთათვის მორალური მაგალითია, XVII საუკუნის ფრანგულ კლასიციზტურ თეატრში სიუჟეტის განვითარებაში განსაკუთრებულ როლს სათნოება ასრულებს, რადგან პიესის მოქმედ გმირთა სათნოება განსაზღვრავს როგორც პიესის მოქმედების განვითარებას, ასევე ფინალურ მოქმედებას. „ცინას“ ქალი პერსონაჟებისთვის დამახასიათებელია ის სათნოება, რომელიც ანტიკურ ხანაში მამაკაცურ სათნოებად ითვლებოდა.

ანტიკურ ხანაში მოწყალება იყო არა ქალთა, არამედ იმ მამაკაცთა დამახასიათებელი სათნოება, რომლებიც სახელმწიფოს მართავდნენ. „ცინას“ მიხედვით, იმპერატორ ავგუსტუსის სათნოების სათავე არის ქალი – მისი მეუღლე, ლივია. ქალურ სათნოებებს „ცინაში“ ემილია და ლივია გამოხატავენ. ემილია და ლივია არა მხოლოდ სათნოებით გამორჩეული პერსონაჟები არიან ტრაგედიაში, არამედ ისინი მამაკაცთა სათნოებებს თავიანთი სურვილების მიხედვით მართავენ და იმორჩილებენ. „ჰორაციუსისაგან“ განსხვავებით „ცინაში“ მამაკაცები ემორჩილებიან ქალთა სათნოებებს და ასრულებენ ქალთა სურვილებსა თუ რჩევებს. ავგუსტუსის სათნოება, რომელიც ლივიას დამსახურებაა, მის ქვეშევრდომთა აღტაცებას იწვევს, რაც ზრდის მონარქისადმი ერთგულებას და პატივისცემას.

აღსანიშნავია, რომ კორნელის გმირებისთვის ნამდვილი სათნოება მსხვერპლის გარეშე არ არსებობს. „ჰორაციუსში“ ჰორაციუსი და კურიაციუსი ოჯახურ და სასიყვარულო ურთიერთობებს სწირავენ ქვეყნის საკეთილდღეოდ. „ცინაში“ კი ემილია თავის სათნოებას (შურისძიების სურვილს), სწირავს ავგუსტუსის უმაღლეს სათნოებას (გულმოწყალებას). ცინა კი თავის სათნოებას (პატრიოტულ ვალდებულებას) ემილიას სიყვარულს სწირავს.

ამრიგად, „ცინაში“ სათნოების პოეტიკის პარადიგმას ქმნის სამი ძირითადი ცნება: 1. შურისძიება – *la vengeance*, 2. მორჩილება სატროფოს სურვილისადმი – *Obéissance aux souhaits de l'amant* და 3. მოწყალება – *la clémence*.

პირველი ორი სათნოება საბოლოოდ უმთავრეს სათნოებას – მოწყალებას ემორჩილება, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, ქალის (ლივიას) სათნოების დამსახურებაა. განსხვავებით „ჰორაციუსის“ „რომაული სათნოებისა“ („*la vertu romaine*“), რომელიც მამაკაცური მეომრული სათნოებაა, რაც სამშობლოს ერთიანობისა და მისი ერთპიროვნული მონარქისადმი თავგანწირვით გამოიხატება, „ცინაში“, პირიქით, მთავარი ადგილი ქალურ სათნოებას უჭირავს, რაც გულმოწყალებითაა გამოხატული. ტრაგედიის სრული სათაური „*Cinna ou la Clémence d'Auguste*“ – „ცინა ანუ ავგუსტუსის გულმოწყალება“, მიგვანიშნებს იმაზე, რომ უმაღლესი სათნოება არის ავგუსტუსის გულმოწყალება, რომელიც „ცინას“ სათნოების პოეტიკის მთავარი ღერძია.

References:

- Corneille, P. (2004). Horace. Paris: „Bordas“.
- Corneille, P. (2005). Cinna. Paris: „Gallimard“.
- Doubrovsky, S. (1963). Corneille et la dialectique du héros. Paris: Gallimard.
- Furetière, A. (1690). Dictionnaire universel. La Haye: „Leers“.
- McDonnell, Myles, (2006). Roman Manliness, Virtus and the Roman Republic. Cambridge: „Cambridge University Press“.
- Reiss, Timothy, J. (1987). Corneille and Cornelia: Reason, Violence, and the Cultural Status of the Feminine. Or, How a Dominant Discourse Recuperated and Subverted the Advance of Women. Renaissance Drama. vol. 18.